MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH USULLARI

Noila Alibayeva Azimboy qizi
Guliston davlat pedagogika instituti 1-kurs magistrant4-DMTT
aliboyevanoila03@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisda maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tasavvurlarini shakllantirishda interfaol ta’lim usullarining o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Maqolada an’anaviy ta’lim shakllaridan voz kechgan holda, bolalarning tabiatga bo‘lgan qiziqishini oshirishda ”aqliy hujum“, ”keys-stadi“, didaktik o‘yinlar va virtual ekskursiyalar kabi zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida interfaol metodlarning bolalarda mustaqil fikrlash, tabiatni asrash va ekologik madaniyatni erta yoshdan shakllantirishdagi samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha ta’lim, tabiat bilan tanishtirish, interfaol usullar, ekologik tarbiya, didaktik o‘yinlar, loyiha metodi, Keys-stadi, ekologik madaniyat.

Аннотация: В данном тезисе освещаются роль и значение интерактивных методов обучения в формировании экологических представлений детей дошкольного возраста. В статье анализируются возможности использования современных технологий, таких как "мозговой штурм," "кейс-стади," дидактические игры и виртуальные экскурсии, для повышения интереса детей к природе при отказе от традиционных форм обучения. В результате исследования обоснована эффективность интерактивных методов в формировании у детей с раннего возраста самостоятельного мышления, охраны природы и экологической культуры.

Ключевые слова: Дошкольное образование, знакомство с природой, интерактивные методы, экологическое воспитание, дидактические игры, проектный метод, кейс-стади, экологическая культура.

Abstract: This thesis highlights the role and significance of interactive teaching methods in shaping the environmental perceptions of preschool children. The article analyzes the possibilities of using modern technologies such as "brainstorming," "case studies," didactic games, and virtual excursions to increase children's interest in nature while moving away from traditional forms of education. As a result of the study, the effectiveness of interactive methods in forming independent thinking, nature conservation, and ecological culture in children from an early age was substantiated.

Keywords: Preschool education, introduction to nature, interactive methods, ecological education, didactic games, project method, case study, ecological culture.

Bugungi kunda global ekologik muammolar davrida yosh avlodga sub'yektiv munosabatni o'zgartirish, ularda ekologik ong va madaniyatni ilk yoshdanoq shakllantirish pedagogikaning eng dolzarb vazifalaridan biridir. Maktabgacha yoshdagi bolalar tabiatni asosan his-tuyg'ular, ko'rish va bevosita muloqot orqali anglaydilar. Biroq, an'anaviy tayyor axborotni berish usullari har doim ham bolalarning faolligini ta'minlay olmaydi. Shu sababli, ta'lim-tarbiya jarayoniga interfaol (o'zaro ta'sirchan) metodlarni olib kirish, bolalarni shunchaki kuzatuvchi emas, balki jarayonning faol ishtirokchisiga aylantirish zarurati tug'ilmoqda.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishda interfaol usullar bolaning darsga bo'lgan ichki motivatsiyasini uyg'otadi. Amaliyotda quyidagi interfaol dars shakllari yuqori samara beradi: Interfaol didaktik o'yinlar: "Tabiat va biz", "Bu qaysi hayvonning uyi?", "Sehrli xaltacha" kabi o'yinlar orqali bolalar o'simlik va hayvonot dunyosini quvnoq kayfiyatda o'rganadilar. (Project-based learning): Loyiha metodi Masalan, "Urug'dan gulgacha" loyihasida bolalar tarbiyachi bilan birgalikda urug' ekib, uni parvarish qiladilar. Bu jarayonda ular jonli tabiatning rivojlanish bosqichlarini interfaol tarzda, o'z qo'llari bilan his qiladilar. Muammoli vaziyatlar (Keys-stadi): Bolalarga kichik muammoli vaziyat tushuntiriladi. Masalan: "Agarda yer yuzida yomg'ir yog'may qo'ysa nima bo'ladi?" yoki "Daryoga kimdir axlat tashladi, baliqlarga qanday yordam beramiz?". Bu usul bolalarni mantiqiy fikrlashga va yechim izlashga o'rgatadi. AKT va Virtual ekskursiyalar: Tabiat qo'yniga chiqish imkoni bo'lmagan vaziyatlarda interfaol doska orqali o'rmonlar, dengiz osti dunyosi yoki hayvonot bog'lariga virtual sayohatlar tashkil etish bolalarning tasavvurini boyitadi.

Muhim jihati: Interfaol usullar qo‘llanilganda tarbiyachi ”boshqaruvchi“ emas, balki bolalar bilan teng muloqot qiluvchi ”coordinator“ (yo‘naltiruvchi) vazifasini bajaradi. Bolalar juftlikda va jamoada ishlash orqali bir-birlarini eshitishni o‘rganadilar.

Maktabgacha ta'lim muassasasi tayyorlov guruhida tabiat bilan tanishtirish xilma-xil shakllarda: mashg'ulotlarda, ekskursiyalarda, kundalik hayotda, kuzatishlarda, suhbatlarda, hamda mehnatda amalga oshiriladi. Mashg‘ulotlar. Bolalarni tabiat bilan tanishtirish mashg'ulotlari bilimlarni bolalarning imkoniyati hamda tabiatning xususiyatlarini nazarda tutgan holda shakllantirish imkonini beradi. Tarbiyachi rahbarligida o'tadigan mashg'ulotlarda bolalarda dastur talablariga muvofiq elementar bilimlar shakllanadi, asosiy bilish jarayonlari va bolalarning qobiliyatlari ma'lum bir tartibda rivojlantiriladi. Kundalik hayotda kuzatish, o'yin, mehnat vaqtida bolalarning shaxsiy bilimlari yig'ilib boradi. Mashg'ulotlar ularga aniqlash va tizimlashtirish imkonini beradi. Bolalarni mashg'ulotlarda o'qitish turli metodlarda amalga oshiriladi. Metod mashg'ulot turi, uning asosiy maqsadiga ko'ra tanlanadi.

Mashg'ulotlarning bir xillarida boshlang'ich bilimlar shakllantiriladi. Shu maqsadda tarbiyachi kuzatish, rasmlarni ko'rish, badiiy asarlarni o'qish, hikoya, diafilm va kinofilmlarni ko'rsatishdan foydalanadi. Boshqa mashg'ulotlarda esa bilimlar kengaytiriladi va chuqurlashtiriladi.

Aytib o'tilgan metodlardan tashqari bu mashg'ulotlarda bolalarning tabiatdagi mehnatidan ham foydalaniladi. Uchinchi turdagi mashg'ulotlarning asosiy vazifasi bilimlarni umumlashtirish hamda bir tizimga solishdir. Shuning uchun suhbatlar, didaktik o'yinlar, umumlashtiruvchi kuzatishlardan foydalaniladi. Bolalar egallagan bilimlarini mehnat va o'yinlarda amalda qo'llaydilar.

Bunda tarbiyachi ”Uchinchi mingyillikning bolasi“ dastur vazifalariga, bolaning qobiliyat darajasiga hamda tevarak-atrofdagi tabiiy muhitga tayanadi. Mazkur mashg‘ulot mazmunini tanlashda uning ish tizimidagi o‘rni (mashg'ulotda boshlang‘ich bilimlarni shakllantirish jarayoni sodir bo‘lyaptimi, yoki ular boyitilib bir tizimga solinyaptimi, bilimlarni qo‘llash mashq qilinyaptimi va shu kabilar)ni aniqlash lozim. Bu o‘rinda tarbiyachi darsning maqsadi va mazmuniga qarab turli metodlarni qo‘llaydi.

Bunda maktabgacha ta’lim muassasalarida tashkil etilgan tabiat burchagining ahamiyati juda beqiyosdir bolaga tabiat va undagi borliq haqida tushuncha berishda va unga qanday munosabatda bo‘lishni tushuntirishning eng avzal turi bu tabiat burchagidir.

Bolalar bog‘chasida bolalarni tabiat bilan tanishtirish u bilan doimo bevosita munosabatda bo‘lishni talab qiladi. Buni ta’minlovchi shartlardan biri bolalar bog‘chasida jonii tabiat burchagiga ega bo‘lishdir. Bolalarni tabiat bilan uzviy, davomli va sistemali tarzda tanishtirish ularda jonii tabiat burchagida yashovchilar haqida chuqur va puxta bilimlarni, mehnat, malaka hamda ko‘nikmalarni hosil qilish, kuzatuvchanlikni o‘stirish uchun sharoit yaratadi. Ana shu malaka va ko‘nikmalar asosida tabiatga ehtiyotkorona munosabat ham, unga qiziqish ham tarbiyalanadi.

Tabiat burchagi bolalarning diqqatini burchakda yashovchi bir necha hayvonlarga, uiarning o‘ziga xos belgilariga qaratish va shu bilan bolalarning chuqur,

mustahkam bilimga ega bo‘lishlariga imkon yaratadi. Tabiatda bolalar uchratadigan hayvon va o‘simliklarning xilmaxilligi ular hayotidagi umumiy, ahamiyatli hamda qonuniy tomonlarni ajratib ko‘rsatishni qiyinlashtiradi. Cheklangan miqdordagi maxsus tanlangan obyektlar bilan tabiat burchagida tanishtirish bu murakkab hamda muhim vazifani hal etish imkoniyatini beradi. Tabiat burchagida yashovchilarning fazoviy yaqinligi ham ahamiyatlidir. Bolalar, masalan, akvariumdagi baliqlarni yaxshilab ko‘rish, ularni uzoq muddat davomida kuzatish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishda interfaol usullardan foydalanish darslarning qiziqarli va esda qolarli bo‘lishini ta’minlaydi. Bu metodlar bolalarda faqatgina ekologik bilimlarni shakllantirib qolmay, balki ularda nutq, mantiqiy fikrlash, atrof-muhitga nisbatan g‘amxo‘rlik va mas’uliyat hissini ham rivojlantiradi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tabiat mashg‘ulotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish – kelajakda ekologik madaniyatli shaxsni tarbiyalashning mustahkam poydevoridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Djanpeisova G.E., Rasulxo‘jayeva M.A Tabiat bilan tanishtirish T.: Innovatsiya Ziyo, 2020.-320 b.

2. Djabborova X.D. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta’lim -tarbiya berishning o‘ziga xosligi. T.: Tarbiyachi. 2000.

3. Hasanboyeva O.. Jabborova H.. Nodirova Z.. Tabiat bilan tanishtirish metodikasi. - T.: Cho‘lpon Qo‘llanma -. 2006.

4. Haydarov H., S.NishonovaTabiatshunoslik asoslari va bolalarni atrof-tabiat bilan tanishtirish. T.: Tarbiyachi. 1992.

5. Haydarova, D.R. (2020.) Pragmatik analysis of the linguistic of person-referencing deixis and pronouns referring to it in the uzbek language. Journal of Critical Reviews, 7(5), 350-354

6. Jo‘rayev N. va boshqalar “Ekologiya huquqi” T.: Adabiyot jamg‘armasi. 2001.

7. Jalolova G.Q “Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlash”., metodik tavsiyalar. Toshkent, 2004-yil.

8. Kamolho‘jayev Sh.M.. “Tabiatshunoslik asoslari”. - T.: “Moliya” Qo‘llanma-2002.

9. KayumovaN. Maktabgacha pedagogika. T: TDPU 2013.